

УДК 331.5-029:3

Цимбалюк Ірина,
д.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту та адміністрування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна
together.united.ua@gmail.com

Савчук Анастасія,
к.е.н., докторантка Лабораторії проектів та ініціатив,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна
together.united.ua@gmail.com

ІНКЛЮЗИВНИЙ РИНОК ПРАЦІ: МЕТОДОЛОГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОБУТУ ДЛЯ ВСІХ

У сучасному суспільстві питання інклюзії та добробуту стають все більш актуальними. Важливою науковою, соціально-економічною проблемою забезпечення добробуту населення є формування сучасної парадигми інклюзивного ринку праці в умовах релокації та міграції як відповідь на сучасні виклики та загрози, пов'язані із наслідками широкомасштабної війни в Україні; нестабільністю політичних процесів, національними макроекономічними дисбалансами; зменшенням економічно активної частини населення, зростанням міграції, безробіття, зниженням доходів населення.

Ринок праці в умовах повномасштабної війни в Україні супроводжується проявами негативних процесів: професійним і кваліфікаційним дисбалансом попиту та пропозиції на національному ринку праці, поширенням нестандартної та тіньової зайнятості, зниженням продуктивності праці, збільшенням навантаження на регіональні ринки праці. Обсяги внутрішніх ресурсів вітчизняної економіки є вкрай низькими. Це потребує запровадження в Україні

прогресивних світових практик до вирішення проблем ринку праці на основі інклюзивного підходу. В основу розвитку інклюзивного ринку праці в умовах релокації бізнесу та міграції населення покладено забезпечення балансу між державним регулюванням ринку праці, демократичною свободою й захищеністю населення. Основною метою впровадження механізму регулювання інклюзивного ринку праці при цьому є забезпечення справедливих можливостей для економічних учасників та рівноправ'я секторів економіки й верств населення, а також зосередження уваги на збалансуванні ринку праці шляхом підвищення рівня й якості продуктивної зайнятості населення, розширення можливостей працевлаштування робочої сили, а також підвищення рівня соціальної інтеграції на ринку праці, особливо для соціально вразливих груп тимчасово окупованих територій.

Задля забезпечення розвитку інклюзивного ринку праці в умовах релокації та міграції основним пріоритетом стає необхідність просування формальної зайнятості; збільшення конкурентоспроможності й розширення можливості працевлаштування робочої сили; приведення у відповідність системи освіти до вимог ринку праці для досягнення більш високого рівня кваліфікації і компетенцій. Аналіз результатів досліджень, висвітлених у працях вітчизняних та зарубіжних науковців свідчить, що на сьогодні відсутні комплексні дослідження проблеми розвитку інклюзивного ринку праці в умовах релокації бізнесу та міграції населення на засадах обґрунтування підходів до підвищення зайнятості населення, продуктивності праці, відповідності освіти і професійних навичок потребам ринку праці.

Зокрема, розробці концепції інклюзивного розвитку задля досягнення цілей економічного зростання, соціального добробуту та екологічної рівноваги присвячено праці Шульц С. Л., Луцків О. М. [1], Rammelt C. F., Gupta J. [1]. Вчені Middeldorp M., Weterings, A., Van den Berge, M., Edzes, A., & Van Dijk, J. зосереджують увагу на необхідності збалансування ринку праці шляхом підвищення рівня та якості продуктивної зайнятості населення [3]. Marten M Middeldorp, Arjen J E Edzes, Jouke Van Dijk звертають увагу на розширення можливостей

працевлаштування робочої сили, підвищення рівня соціальної інтеграції на ринку праці, адаптації системи освіти до потреб ринку праці [4]. Низкою вчених (Лібанова Е., Позняк О.) проаналізовано вплив криз, зокрема COVID 19, на кон'юнктуру ринку ринків праці [5]. Новітні глобальні тенденції у сфері зайнятості і доходів та їх вплив на соціальну нерівність вивчали Перегудова Т. В. [6]. Результатами дослідження стало наукове пояснення впливу змін у сфері зайнятості і доходів на соціальну нерівність та окреслено тренди розвитку останньої.

У наукових працях [7-15] вченими акцентовано увагу як на нових можливостях, що їх відкриває нова економіка, так і на викликах і небезпеках, що стають реальністю у сфері праці та соціально-трудоких відносин. Вченими обґрунтовано теоретико-методичні засади трансформації системи регулювання доходів населення та розвитку ринку праці в Україні. Визначено форми регулювання доходів і розроблено рекомендації щодо розвитку ринку праці та зростання економіки добробуту в умовах європейської інтеграції. Розкрито механізм інклюзивного зростання економіки, орієнтований на досягнення збалансованого економічного піднесення, соціальної активності та справедливості.

Звернемо увагу на необхідність проведення комплексних досліджень та поглиблення розпочатих вченими напрацювань до рівня системної розробки механізму забезпечення добробуту всіх верств населення через розвиток інклюзивного ринку праці в умовах релокації та міграції внаслідок повномасштабної війни в Україні. Інклюзивний ринок праці розглядається як модель, де всі люди, незалежно від своїх здібностей, віку, стану чи інших особистих характеристик, мають рівень можливостей доступу до праці та розвитку свого потенціалу.

Важливим аспектом будь-якого інклюзивного ринку праці є розуміння та підтримка різноманітності, включаючи людей з інвалідністю, молодих людей, старших громадян, жінок та інших маргіналізованих груп. Розвиток інклюзивного ринку праці базується на кількох важливих принципах. Перш за все, це надання можливостей для всіх верств населення. Кожна людина має можливість отримати

роботу на основі своїх здібностей і навичок, без будь-яких форм дискримінації. Другий принцип виникає у створенні сприятливих умов для людей з особливими потребами. Це включає доступність робочих місць, адаптивні технології та підтримку на робочому місці. Третій принцип – це визнання унікальності та різноманітності людей, пропонуючи різні можливості та підходи для забезпечення їх зайнятості, що позитивно впливає на показники добробуту.

Методологія дослідження розвитку інклюзивного ринку праці враховує необхідність просування формальної зайнятості; збільшення конкурентоспроможності й розширення можливостей працевлаштування робочої сили; приведення у відповідність системи освіти до вимог ринку праці для досягнення більш високого рівня кваліфікації і компетенцій; ефективного використання трудового потенціалу територій. Наукове обґрунтування теорії і методології, розробки концептуальних засад розвитку інклюзивного ринку праці спирається на: закономірності (людиноцентричного розвитку, доступності і справедливості використання ресурсів, розвитку відкритих систем, прогресивного і продуктивного розвитку, економічні закономірності людських системних утворень) та принципи (комплексності, системності, інклюзивності та збалансованості між освітою, зайнятістю та доходами на ринку праці).

Уряд країни відіграє ключову роль у створенні інклюзивного ринку праці. Мова йде про прийняття законодавчих актів та політики, що забезпечують недискримінаційний доступ до праці для всіх груп населення. Окрім того, важливу роль у підтримці розвитку інклюзивного ринку праці відіграє бізнес-сектор, шляхом розробки політики працевлаштування, створення різноманітних робочих місць та підтримки працівників з особливими потребами. Бізнес-сектор може сприяти свідомому включенню та розумінню різноманітності шляхом проведення тренінгів та освітніх заходів для своїх співробітників.

Слід зазначити, в процесі розвитку інклюзивного ринку праці виникають різні виклики, такі як недостатнє фінансування, несвідомість та стереотипи щодо зайнятості людей з особливими

потребами, а також необхідність адаптації робочих місць та інфраструктури. Однак інклюзивний ринок праці відкриває широкі перспективи для суспільства, є основою забезпечення добробуту населення. Він сприяє соціальній інтеграції, збільшенню економічного потенціалу, зниженню нерівності та підвищенню продуктивності.

Отож, методологія забезпечення добробуту через розвиток інклюзивного ринку праці включає розуміння принципів рівності, ролі уряду та бізнес-сектора, а також впровадження різноманітних практичних заходів громадського сектору для підтримки різних груп населення. Подолання сучасних викликів і реалізація перспектив розвитку інклюзивного ринку праці веде до покращення якості життя та зростання добробуту.

Список використаних джерел:

1. Шульц С. Л., Луцків О. М. Структурна диверсифікація економіки європейських країн як передумова розбудови інклюзивної моделі їх розвитку. *Економічний форум*. 2020. Т. 1. № 3. С. 16–22. DOI:<https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2020-3-3>.
2. Rammelt C. F. & Gupta J. Inclusive is not an adjective, it transforms development: A post-growth interpretation of Inclusive Development. *Environmental Science & Policy*. 2021, Vol. 124, P. 144-155. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1462901121001726>
3. Middeldorp M., Weterings A., Van den Berge M., Edzes A., & Van Dijk J. (2021). Sequence analysis as a new tool for analyzing dynamics on regional labour markets. *Newsletter Regional Science Association International*. Pp. 7-9. https://www.joukevandijk.com/files/ugd/397d73_d6cf7297ca3c46cda1127ecec68788e3.pdf
4. Marten M Middeldorp, Arjen J E Edzes, Jouke van Dijk. (2019). Smoothness of the School-to-Work Transition: General versus Vocational Upper-Secondary Education. *European Sociological Review*, 2019. Vol. 35, Is. 1, February P. 81–97, <https://doi.org/10.1093/esr/jcy043>
5. Лібанова Е., & Позняк О. External labor migration from Ukraine: the impact of Covid-19. *Demography and Social Economy*, 2021. 42(4), 25–40. URL: <https://www.ojs.dse.org.ua/index.php/dse/article/view/12>
6. Перегудова Т.В. Інституційні особливості еластичності зайнятості в Україні: тренди та детермінанти. *Економіка України*. 2020. № 9. С.80-92. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.09.080>

7. Pavlikha N. V., Tsymbaliuk I. O., Kovshun N. E., Kotsan L. M. Conceptual Transformation Principles Of The Income Regulation System In Ukraine. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 2 (25). С. 317-324.

8. Pavlikha N. V., Tsymbaliuk I. O., Kotsan L. M. Modeling The Optimal Size Of The Minimum Wage In Ukraine. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: журнал*. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. № 2 (14). С. 26-35.

9. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О. Стратегічні перспективи трансформації фіскального простору під впливом мегатрендів. Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 8-9 вересня 2021 року). Тернопіль: ЗУНУ, 2021. 247 с. С. 129–132. URL: <https://cutt.ly/jKPyKLv>

10. Павліха Наталія, Цимбалюк Ірина, Уніга Олег. Розвиток та регулювання ринку праці прикордонного регіону [Текст] : монографія. Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 223 с.

11. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Хомюк Н. Л., Войчук М. В., Савчук А. Ю., Коломечюк В. В., Цимбалюк С. М. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання: монографія. Луцьк : Вежа-Друк. 2022. 514 с.

12. Долиняк Ю. О., Павліха Н. В., Цимбалюк І. О. Ринок освітніх послуг в умовах європейської інтеграції: ретроспективний аналіз і напрями розвитку [Текст]: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 232с.

13. Економіка добробуту: регулювання доходів населення та розвиток ринку праці [Текст] : монографія / Наталія Володимирівна Павліха, Ірина Олександрівна Цимбалюк, Олег Вікторович Уніга, Лілія Миколаївна Коцан, Анастасія Юріївна Савчук. – Луцьк : Вежа-Друк, 2022. – 212 с.

14. Pavlikha N., Tsymbaliuk I., Uniga O. Labour market development features in the European Union. The economy of Bulgaria and the European Union in the global word. *Management, marketing and entrepreneurship, corporate control and business development in Bulgaria and in the EU: collective Monographs of Scientific Articles*. Sofia, 2018. P. 127–138.

15. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О. Науковий базис формування теорії інклюзивного розвитку регіону. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: журнал*. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. № 3 (23). С. 136-142. URL: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2020-03-136-142>